ཚན་རིག

Tsen-Rig©

༄ བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་འདོན་སྤེལ་ཞུས། ༄༅ ཟླ་ཐོའི་འདོན་ཐེངས་ ༢ ༄༅ ༢༠༠༧།༠༩།༠༡ སྐོར་ ༤

དཀར་ཆག	ཤོག་གྲངས།
ཐ་མག་གི་ཕན་ཡོན།	༡
ཚན་རིག་མཁས་དབང་ཧོ་ལི་སི།	༢
ཧོབ་སི་གློག་བཤད་བདུང་བ།	༢
ཐ་སྙད་ཤད་པ།	༢
བཀའ་སློབ།	༤
རྒྱང་གི་གོ་ལ།	༤

ཨ་རིའི་ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གིས་༸གོང་ས་མཆོག་ལ་ཁྱད་འཕགས་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོའི་མཚན་གནས་ཕུལ་བ།

བཙན་བྱོལ་དུ་བཞུགས་པའི་བོད་ཀྱི་དབུ་འཁྲིད་དང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༩ ལོར་ནོ་བྷེ་ལ་ཞི་བདེའི་གཟེངས་རྟགས་བཞེས་པའི་༸གོང་ས་ཏླ་ལའི་བླ་མ་མཆོག་གིས་ཨ་རི་ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གིས་ཕུལ་བའི་ཁྱད་འཕགས་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོའི་མཚན་གནས་བཞེས་རྒྱུའི་ཞལ་བཞེས་ཐོབ་འདུག འདི་ལོའི་ཟླ་བ་བཅུ་པའི་ཚེས་ཉི་ཤུ་ནས་ཉེར་གཉིས་བར་དུ་༸གོང་ས་མཆོག་ཨེ་མོ་རི་མཐོ་སློབ་ཏུ་དངོས་སུ་ཕེབས་པ་དང་ཞལ་བཞེས་བཀའ་སློབ་གནང་རྒྱུ་ཡིན་འདུག ཆིབས་སྒྱུར་འདིའི་སྐབས་༸གོང་ས་མཆོག་གིས་ནང་ཆོས་ལུགས་དང་ཚན་རིག་དབར་གྱི་བགྲོ་གླེང་ཚོགས་འདུ་ཞིག་ལ་འཛུལ་ཞུགས་གནང་རྒྱུ་མ་ཟད། ཇི་ལྟར་ཆོས་ལུགས་དེ་རྩོད་རྙོག་གི་འབྱུང་ཁུངས་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་དང་ཞི་བདེ་སྐྱོན་བྱེད་ཀྱི་རྨང་གཞི་འགྱུར་ཅེས་པའི་ཆོས་ལུགས་ནང་ཁུལ་གྱི་བགྲོ་གླེང་ཞིག་ལ་ཡང་འཛུལ་ཞུགས་གནང་རྒྱུ་རེད་འདུག

ཟླ་བ་བཅུ་པའི་ཚེས་ཉེར་གཉིས་ཉིན་ཨེ་མོ་རི་མཐོ་སློབ་ཀྱི་གོ་སྒྲིག་འཚོག་ནས་མི་མང་ཚོར་སེམས་དང་སྙིང་གི་སློབ་སྦྱོང་། འགྲོ་བ་མིའི་སྤྱི་སེམས་སྤེལ་བའི་ཐབས་ལམ། ཞེས་པའི་བརྗོད་གཞིའི་ཐོག་གསུང་བཤད་ཀྱང་གནང་རྒྱུ་རེད། "ང་ཚོའི་སྤྱི་ཚོགས་འདིར་༸གོང་ས་ཏླ་ལའི་བླ་མ་མཆོག་གི་བླ་མེད་ཕྱག་རོགས་ཡོད་པ་དེ། ང་ཚོའི་ཚོགས་སྡེ་འདི་དང་། ལས་བྱེད། དེ་བཞིན་སློབ་ཕྲུག་ཚོ་བཅས་ཀྱིས་སྙིང་དང་སེམས་གཉིས་ཆར་བློ་སྐྱེད་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཐར་ལས་ལྷག་པའི་འགྲོ་བ་མི་ཞིག་བསྒྲུན་པའི་ཐབས་ལམ་དེ་ཡིན་པའི་ལྟ་བར་ངེས་ཤེས་རྙེད་ཐབས་ལ་སེམས་ཤུགས་དང་སྙིང་སྟོབས་ཟམ་མི་ཆད་པར་འབྱུང་སའི་ཁུངས་ལྟ་བུར་འགྱུར་ངེས་ཡིན།" ཨེ་མོ་རི་མཐོ་སློབ་ཀྱི་གཙོ་འཛིན་ཇེམས་ཝེག་ནེར་(James Wagner) གྱིས་མུ་མཐུད་ནས་གསུངས་དོན། "༸གོང་ས་ཏླ་ལའི་བླ་མ་མཆོག་གི་ཆིབས་སྒྱུར་འདིས། ཕྱོགས་མཐའི་མཁས་དབང་ཁག་གདན་དྲངས་ནས་འགྲོ་བ་མིའི་གནས་སྟངས་ཐད་དགོས་མཁོ་ཆེ་ཞིང་ནུས་ཤུགས་ལྡན་པའི་ཚོགས་སྡེ་ཞིག་བསྐྲུན་རྒྱུས་མཆོན་པའི་མཐོ་སློབ་འདིའི་དམིགས་འདུན་འགྲུབ་པ་ལ་ཆེས་མངོན་གསལ་དོད་པའི་གཞོགས་འདེགས་ཀྱི་ནུས་པ་ཐོན་ངེས་རེད།" ཅེས་གསུངས།

"ངར་ནམ་ཡང་རང་ཉིད་ཀྱི་ནུས་ཤུགས་ཡོད་ཚད་ཀྱིས་ཨེ་མོ་རིའི་ཚོགས་སྡེ་དང་སློབ་ཕྲུག་ཚོར་ཞབས་འདེགས་ཞུ་འདོད་ཡོད། ཤེས་ཡོན་ནི་སྔར་ལས་འགྲོ་བ་མིའི་གནས་སྟངས་དང་། དྲང་བདེན་དང་ཞི་བདེ་བཅས་བསྐྲུན་པ་ལ་མེད་དུ་མི་རུང་བའི་ལག་ཆ་ཞིག་ཡིན་པར་ངས་སེམས་གཉིང་ནས་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད། དེར་བརྟེན། ངས་ཐེངས་འདིའི་གོ་སྐབས་འདི་བརྒྱུད་ནས་ཞབས་ཞུ་ཕུན་ཚོགས་ཤིག་ཞུ་ཐུབ་པར་སེམས་གཉིང་ནས་དགའ་པོ་བྱུང་།" ༸གོང་ས་མཆོག་གིས་མུ་མཐུད་ནས་གསུང་དོན། "ཆོས་ཚན་གཉིས་ཀ་ནི་འགྲོ་བ་མིའི་འཚོ་གནས་ཆུ་ཚད་གོང་མཐོར་གཏོང་ཆེད་དང་། མི་སྙེར་དང་འཛམ་གླིང་གི་རང་བཞིན་དཀའ་ངལ་སེལ་ཐབས་སུ་ཆེས་མེད་དུ་མི་རུང་བ་ཞིག་ཡིན་པས། ངས་དུས་ཡུན་རིང་པོ་ཞིག་གི་སྔོན་ནས་ཆོས་ཚན་གཉིས་དབར་ཕན་ཚུན་གོ་རྟོགས་སྤེལ་རེས་དང་བགྲོ་གླེང་ཐུབ་པར་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།"

ཐེངས་འདིར་༸གོང་ས་མཆོག་ལ་ཕུལ་བའི་མཚན་གནས་འདི་ནི་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༩༨ ལོར་དབུ་བརྙེས་པའི་བོད་དང་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཐུན་མོང་ཐད་བྱུང་བའི་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་རྣམ་པ་གསར་ཤོས་ཤིག་ཡིན་པ་རེད།

ཨེ་མོ་རི་མཐོ་སློབ་དང་རྒྱ་གར་ནང་རྟེན་གཞི་བྱས་པའི་བཙན་བྱོལ་བོད་གཞུང་གི་ནང་བསྟན་ཆོས་ལུགས་སློབ་གཉེར་ཁང་གདན་ས་ཆེན་པོ་འབྲས་སྤུངས་དང་། ཇ་ས་རིགས་ལམ་སློབ་གཉེར་ཁང་སོགས་དང་འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་ནས། ནུབ་ཕྱོགས་སུ་ཨེ་མོ་རི་མཐོ་སློབ་ནི་བོད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་རིག་པ་དང་ཆོས་ལུགས་ལ་སློབ་གཉེར་བྱེད་སའི་བསྡི་གནས་ཤིག་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་རེད། མཛའ་འབྲེལ་འདིའི་ཆེས་ཡིད་སེམས་འགུ་ལ་བའི་ལས་གཞི་གལ་འགངས་ཆེ་ཤོས་གཅིག་ནི། བོད་ཀྱི་གདན་ས་དང་དགོན་སྡེ་ཁག་ཏུ་ཚན་རིག་སློབ་ཚན་སློབ་ཁྲ་ལས་འཆར་ཞིག་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་སྲི་ཞུ་གྲུབ་བཞིན་པ་དེར་ཨེ་མོ་རི་གཙོ་འཛིན་ནས་ལྷག་པར་རོགས་རམ་བྱ་རྒྱུའི་ཁས་ལེན་བྱུང་བ་ནི་ལོ་རྒྱུས་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་གོམ་སྟོས་གསར་པ་ཞིག་ཡིན་པ་རེད། •

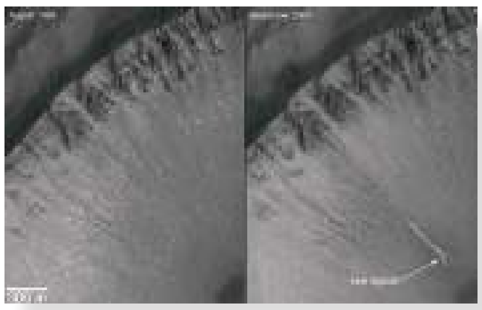

གཟའ་མིག་དམར་ནང་ཆུ་རྙེད་པ།

དེ་སྔ་ལོ་བདུན་ཙམ་གྱི་ནང་གཟའ་མིག་དམར་གྱི་གྲོག་ཤུར་དང་འོབས་རོང་ནང་གི་ཕུང་བསགས་ལས་གཟའ་འདིའི་སྟེང་ཆུ་རྒྱུག་པར་ཚོད་དཔག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ༢༠༠༥ ལོར་མིག་དམར་ལྷ་ཞིབ་མཁའ་སྐྱུལ་བས་པར་བཏང་བ་ལས་གྲོག་ཤུར་ཞིག་ཏུ་དེ་སྔ་ལོ་བཞི་ཙམ་གྱི་སྔོན་དུ་མེད་པའི་ཆུའི་རྒྱུག་ཤུར་ཞིག་གསལ་འདོན་བྱུང་ཡོད་པ་རེད། ཕུང་བསགས་དེའི་རྗེས་མའི་པར་རྣམས་ཀྱི་ནང་ཉི་མའི་འོད་ཁ་ཕྱོགས་འདྲ་མིན་ནས་ཕོག་རུང་རྒྱུག་ཤུར་གྱི་སྐྱ་མདོག་དེ་ནམ་ཡང་མ་བརླག་པ་སོང་གྲིབ་མའམ་ས་རྡོག་གི་རུས་རྒྱབ་པའི་ཤུལ་མིན་པར་གསལ་འདོན་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། དེ་མཚུངས་ ༢༠༠༤ ཕྱི་ཟླ་གཉིས་པའི་ནང་རྒྱབ་པའི་པར་འདྲའི་ཞིག་ནང་ཕུང་བསགས་གཉིས་པ་ཞིག་ཀྱང་མངོན་འགྱུར་བྱུང་བའི་གནས་ཚུལ་ཞིག་སམ་ཡན་སི་ཞེས་པའི་དུས་དེ་བ་ནང་ཐོན་ཡོད། སྤྱི་ལོའི་ཕྱི་ཟླ་བཅུ་གཅིག་པའི་ནང་དེ་སྤྱི་ལོ་ངོ་བཅུ་ཙམ་གྱི་རིང་ལས་དོན་བྱེད་བཞིན་པའི་མིག་དམར་ལྷ་ཞིབ་མཁའ་སྐྱུལ་བ་དེ་དང་འབྲེལ་མཐུད་མ་ཐུབ་པར་བརྟེན་གནས་ཚུལ་གསར་ཐོན་གང་ཡང་བྱུང་ཐུབ་མེད། •

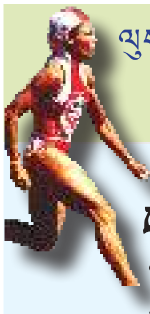

ལུས་རྩལ་སྦྱོང་སྐབས་ང་ཚོའི་ཁྲག་རྩ་འབུར་ཐོན་པ་གང་ཡིན།

ང་ཚོས་ལུས་རྩལ་བྱེད་སྐབས་ཁྲག་རྩ་རྣམས་ཕྱིར་འབུར་ཐོན་པ་ནི་ཁྲག་ཤུགས་སམ་ཁྲག་པོངས་རྒྱས་པ་གང་ཡང་མིན། དེ་ནི་ལྷུགས་པའི་འོག་ནས་ཁྲག་རྩ་རྣམས་ཕྱིར་དབྱུང་བའི་དབང་གིས་ཡིན།

རྫོད་དལ་སྐབས་སྙིང་ཤག་གཡོན་མ་ནས་ཁྲག་རྩའི་ནང་ཁྲག་ཤུགས་དྲག་ཆེན་པོའི་འདེད་པ་དང་སྐབས་འདིའི་དྲག་ཚད་དེ་ལ་ཁྲག་ཚད་མཐོ་བའི་ཚད་ཟེར། རྒྱུན་དུ་དེའི་ཚད་ནི་དངུལ་ཆུ་མི་ལི་མི་ཊར་ ༡༢༠ ཙམ་ཡིན། སྐབས་འདིའི་དྲག་ཚད་དམའ་ཤོས་དེ་ལ་ཁྲག་ཚད་དམའ་བ་བྱ་བ་དང་རྒྱུན་དུ་དེའི་ཚད་ནི་དངུལ་ཆུ་མི་ལི་མི་ཊར་ ༨༠ ཙམ་ཡིན།

ལུས་རྩལ་འགོ་བཙུགས་སྐབས་སྙིང་གི་འཕར་ལྡིང་ཆེ་རུ་ཕྱིན་ཏེ་ཁྲག་རྩའི་ནང་སྒྱུར་པོར་ཁྲག་འདྲེན་ཏེ། དེ་འདྲའི་སྐབས་ཁྲག་ཚད་མཐོ་བ་དེ་དངུལ་ཆུ་མི་ལི་མི་ཊར་ ༢༠༠ བར་རྒྱས་རུང་ཁྲག་ཚད་དམའ་བ་དང་སྙིང་ནང་ཚུར་འདྲེན་བྱེད་ཀྱི་རྫོད་རྩའི་ཤུགས་དྲག་རིམ་པས་ཉམས་པ་རེད།

ཁྲག་རྩའི་དྲག་ཚད་འཕར་བ་དེས་ཤ་རྒྱུས་ཀྱི་གསེལ་རྣམས་ལ་བཙུད་དང་སྙིགས་རོ་དབོར་འདྲེན་བྱེད་པའི་ཁྲག་རྩ་ཕྲ་མོ་རྣམས་ཀྱི་སྟེང་དུ་གནོན་ཤུགས་ཐེབས་པ་དང་། རྒྱུ་མཚན་དེ་ར་བརྟེན་ཤ་རྒྱུས་རྣམས་ལུས་རྩལ་བྱེད་སྐབས་སྦོམ་ཤིང་མཁྲེགས་པོར་འགྱུར་རོ། ཤ་རྒྱུས་རྣམས་སྦོམ་པའི་དབང་གིས་པགས་པ་དང་ཉེ་བའི་ཁྲག་རྩ་རྣམས་ཕྱིར་དབྱུང་རྗེན་ང་ཚོར་འབུར་བར་སྣང་བ་ཡིན། •

ཨི་སྦོ་ལ་ནད་འབུས་མི་རྒོད་ཀྱི་རིགས་རྩ་སྟོང་དུ་གཏོང་བ།

ད་ངེ་གི་ཉམས་ཞིབ་འགྲུལ་ཨ་ཧྥི་རི་ཀའི་ནུབ་དང་དབུས་ཁུལ་དུ་ཨི་སྦོ་ལ་ནད་འབུ་ཁྱབ་གདལ་སོང་བའི་རྐྱེན་གྱིས་ས་གནས་འགའ་ཤིག་ནང་མི་རྒོད་ཀྱི་གྲངས་བརྒྱ་ཆ་དགུ་བཅུ་ལྷག་ཤི་སྐྱོན་དང་། རིམ་པས་ནད་འབུ་འདིས་མི་རྒོད་ཀྱི་རིགས་རྩ་སྟོང་དུ་གཏོང་བའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་པར་བརྗོད་འདུག ཉམས་ཞིབ་བྱ་སའི་ས་ཁོངས་རང་དུ་མི་རྒོད་སྟོང་ཕྲག་ལྔ་ཙམ་འཆི་སྐྱོན་བྱུང་བར་སམཡན་སི་ཅེས་པའི་དུས་དེབ་ནང་འདོན་འཆར་ཡོད་འདུག ཨི་སྦོ་ལ་ནད་གཞི་འདིས་ལུས་ཕྱི་ནང་གི་ཁྲག་རྩ་བརྡོལ་ཏེ་ཁྲག་འགོག་མེད་དུ་དོན་ཏེ་ཚ་བ་འབར་བ་དང་བཅས་ནད་གཞིའི་ནད་རྟགས་བྱུང་ནས་བདུན་གཉིས་ཙམ་གྱི་ནང་འཆི་སྐྱོན་བྱུང་གི་ཡོད། དཔྱིའི་བར་དེར་བཅོས་ཐབས་མེད་པ་དང་། འགྲོ་བ་མིའི་ནང་དུ་འང་ནད་དེ་ཤོག་རྗེས་འཆི་སྐྱོན་བྱུང་བའི་ནད་ཀྱི་ཡོད་སྐྱོན་བརྒྱ་ཆ་བརྒྱད་ཅུ་ཙམ་ཡིན་འདུག

ནད་འབུ་དེ་ནི་ཨ་ཧྥི་རི་ཀའི་ཀོང་གྷོ་མི་སེར་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༦ ལོར་ཐོག་མར་ནད་གཞི་དེ་དང་ཁྱབ་བྱུང་བས་ཡུལ་དེའི་གཙང་པོ་ཨི་སྦོ་ལ་ཞེས་པའི་རྗེས་སུ་མིང་བཏགས་པ་ཡིན། ཉམས་ཞིབ་མཁས་དབང་འགའ་ཞིག་གི་གསུང་དོན་དུ། ཨི་སྦོ་ལ་ནད་ཡམས་དེ་ཨ་ཧྥི་རི་ཀའི་ནུབ་དང་དབུས་ཁུལ་དུ་ལོ་རེར་ཀི་ལོ་མི་ཊར་ ༥༠ སར་ཁྱབ་གདལ་དུ་འགྲོ་བ་དང་། ལྷག་མའི་མི་རྒོད་མང་ཆེ་བའི་འཚོ་གནས་ནི་ད་ལྟ་ནད་ཡམས་བྱུང་སའི་ཀི་ལོ་མི་ཊར་ ༢༠༠ ནང་ཁོངས་སུ་ཡོད་པ་ཡིན། ད་ལྟའི་ཉམས་ཞིབ་གསར་པ་དེ་བཞིན་སི་སྤན་བྷར་སི་ལོ་ན་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་ནས་ཡིན་པ་མ་ཟད། ཀ་ལི་ན་བྷྲེ་ར་མེ་རྗེས་འགོ་འཁྲིད་པ་དང་། ཁོང་གི་རུ་ཁག་དེས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོ་ནས་བཟུང་ལོ་སི་རི་དྭགས་ཀྱི་ཚལ་དུ་མི་རྒོད་ཀྱི་གྲངས་འབོར་ལ་རྟོག་ཞིབ་བྱེད་བཞིན་པ་ཡིན། ༢༠༠༢ ལོར་ཨི་སྦོ་ལ་ནད་འབུས་འཆི་རྐྱེན་བྱུང་བའི་མི་རྒོད་ཐོག་མར་རྙེད། དེ་ནས་ཟླ་བཞི་ཙམ་གྱི་ནང་རྟོག་ཞིབ་ཁོངས་ཀྱི་མི་རྒོད་ ༡༤༣ ལས་ ༡༣༠ ཙམ་འཆི་སྐྱོན་བྱུང་འདུག ཚན་རིག་པ་ཚོས་དེ་ནས་མི་རྒོད་སྡོད་སའི་ས་ཁྱོན་གྱི་ཀི་ལོ་མི་ཊར་གྲུ་བཞི་མ་ ༥༠༠༠ གི་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་རྟོག་ཞིབ་བྱེད་སྒོ་བཙུགས་ཡོད་པ་རེད། བྷྲེ་ར་མེ་རྗེ་དང་ཁོང་གི་ལས་རོགས་རྣམས་ཀྱིས་བརྗོད་དོན་ལ་དཔར་བར་མི་རྒོད་ ༥༠༠༠ ཙམ་ཞིག་ཨི་སྦོ་ལ་ནད་གཞི་དེས་འཆི་སྐྱོན་བྱུང་བ་དང་། ས་གནས་འགའ་ཞིག་ཏུ་ནད་གཞི་དེ་བྱུང་ཐེངས་རེར་འཆི་སྐྱོན་བརྒྱ་ཆ་ ༩༠ ལྷག་བྱུང་ཡོད་པ་རྙེད་འདུག འདས་པའི་ལོ་ངོ་བཅུས་ཀྱི་ནང་འཛམ་བུ་གླིང་གི་མི་རྒོད་བཞི་ཆ་གཅིག་འཆི་འདས་སུ་གྱུར་འདུག

ཁབ་ཀྱི་བཅོས་ཐབས།

ནད་གཞི་དེ་ཁྱབ་གདལ་སོང་བའི་བར་དུ་ནད་འབུ་དེ་གང་དུ་གབ་མིན་ད་ཆར་ཤེས་རྟོགས་ཐུབ་མེད། ནད་གཞི་འདི་ནི་ཤིང་འབྲས་སྤྱོད་པའི་ཕ་ཝང་ལས་དར་ཁྱེལ་བྱུང་བར་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཨི་སྦོ་ལ་སྔོན་འགོག་ཆེད་བཟོས་པའི་སྨན་དེ་དག་བརྟག་དཔྱད་ཆེད་ཀྱི་སྤྲེའུའི་སྟེང་དུ་བར་ལམ་ལྡོང་བྱུང་འདུག པས་གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་མི་རྒོད་རྣམས་ཀྱི་ཆེད་བཟོ་ཐུབ་ཚེ་སའི་གོ་ལ་དེའི་སྟེང་ནས་མི་རྒོད་རྣམས་རྩ་སྟོང་དུ་མི་འགྲོ་བའི་རེ་བ་ཞིག་ཡོད། འདི་ལྟའི་སྔོན་འགོག་སྨན་ཁབ་བཟོ་སྐྲུན་ཆེད་ཨ་སྒོར་ས་ཡ་གཉིས་ཙམ་དང་ཁབ་འདེབས་ཆེད་ཨ་སྒོར་ས་ཡ་བཞི་ཙམ་གྱི་འགྲོ་གྲོན་ཆགས་རྒྱུ་ཡིན་འདུག •

ཐ་མག་གི་ཆབ་ཆེའི་གནོད་སྐྱོན།

༡ སྐྲ་བུད་པ། ཐ་མག་འཐེན་པ་ཡིས་གཟུགས་པོའི་ནད་འགོག་གི་རང་བཞིན་ཉམས་ཏེ་ནད་འདྲ་མིན་ན་བ་ལ་བརྟེན་སྐྲ་བུད་པ་དང་། ཁ་འབྲུམ་དང་། གདོང་དང་ལག་པ་སོགས་ཀྱི་སྐེང་ཐོར་སེབ་དོན།

༢ མིག་འབྲུམ། ཐ་མག་གིས་མིག་ནད་དུ་མའི་རྐྱེན་བྱེད་པ་རེད། དཔེར་ན་ཉིན་གཅིག་ནང་ཐ་མག ༢༠ ལྷག་འཐེན་མཁན་ཚོར་མིག་འབྲུམ་བྱུང་རྒྱུའི་ཉེན་ཁ་ལྡབ་གཅིག་གི་མང་བ་ཡོད།

༣ སྙིར་མ་ཆགས་པ།

༤ རྣ་ཤེས་ཉམས་པ།

༥ སྐྱི་པགས་ཀྱི་ཀན་སེར་རམ་སྐྲི་ནད། སྙིང་གི་ན་ཚ།

༦ སོ་རུལ་བ།

༧ གློ་བར་ན་ཟུག་བསླངས་པ།

༨ རུས་པ་སྙི་མོ་ཆགས་པ།

༩ སྙིང་གི་ན་ཚ།

༡༠ ཕོ་བའི་རྨ་འབྲུམ།

༡༡ མཇུབ་མོའི་མདོག་འགྱུར་བ།

༡༢ བུ་སྣོད་ཀྱི་ཀན་སར་རམ་སྐྲན་ནད།

༡༣ ཁམས་དཀར་གྱི་རྩུགས་ཤོར་བ།

༡༤ པགས་ནད།

༡༥ རྐང་རྗེར་ནད་གཞི། ཐ་མག་ནང་གི་དུག་རྫས་དག་གིས་འཚོ་རླུང་རྔོག་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ལུས་པོའི་དབང་རྩ་གཉིས་དང་གཞན་པའི་རྩ་ཕྲན་ཚང་མ་འགག་པ་དང་། དེའི་རྐྱེན་པས་ལུས་ཡོངས་ཀྱི་རྩ་ལམ་ལ་གཉེན་ཁ་རྒྱས་པའི་ནད་གཞི་ཞིག་རེད།

༡༦ སྐྲན་ནད་དམ་ཀན་སར།

འཛམ་གླིང་འཕྲོད་བསྟེན་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱས་པ་ལྟར་ན། སྐར་ཆ་བཅུ་རེའི་ནང་དུ་ཐ་མག་གི་རྐྱེན་གྱིས་མི་རེ་འདས་གྲོངས་སུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད། གསོ་རིག་ཞིབ་འཇུག་སྡེ་ཁག་གིས་བསམ་འཆར་བཏོན་པ་ལྟར་ན། ལོ་ངོ་བཅུ་ཕྲག་གཉིས་སམ་དེ་ལས་མང་བར་ཐ་མག་འཐེན་མཁན་གྱི་མི་དེ་ཐ་མག་གཏན་ནས་མི་འཐེན་མཁན་ཚོ་དང་བསྡུར་ན་ལོ་ངོ་ཉི་ཤུ་ཙམ་གྱིས་སྔོན་དུ་འཆི་བ་དང་། དེང་སྐབས་ཐ་མག་འཐེན་མཁན་ཚོའི་འཆི་རྐྱེན་དེ་ཀན་སེར་རམ་སྐྲན་ནད་དང་སྙིང་གི་ན་ཚ་ཙམ་མ་ཡིན་པའི་དཔང་རྟགས་མང་པོ་རྙེད་ཡོད། གཤམ་དུ་སྤྱི་བོ་ནས་རྐང་མཐིལ་བར་ཐ་མག་འཐེན་པ་ལས་བྱུང་བའི་ན་ཚ་རྣམས་ཟུར་དུ་བཀོད་ཡོད།

ཐ་མག་འཐེན་མཁན་གྱི་ལུས་པོ།

ཐ་མག་འཐེན་ན་མངོན་གསལ་དོན་པོ་མེད་པའི་ཐོག་ནས་མིའི་ལུས་ཕུང་ལ་གཏོར་བཅོམ་གཏོང་ཚད་དེ་ཧ་ཅང་བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་། མི་རྣམས་ཀྱིས་ཐ་མག་འཐེན་རྒྱུ་རྒྱུན་སྐྱོང་གིས་དེའི་ཆེད་དུ་དངུལ་གྱི་འགྲོ་སོང་ཡང་ཆེན་པོ་གཏོང་བཞིན་ཡོད། ཐ་མག་འཐེན་པ་དང་ན་ཚ་མང་པོ་ཞིག་གི་དབར་ལ་འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད་པ་དུས་ཡུན་རིང་པོ་ཞིག་ནས་ཧ་གོ་ཡོད་ཀྱང་། རྒྱུ་མཚན་མང་པོ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་མི་རྣམས་ཀྱིས་མུ་མཐུད་ནས་ཐ་མག་འཐེན་གྱིན་ཡོད། མི་རེ་ཟུང་གིས་ཐ་མག་འཐེན་ན་ངལ་གསོ་ཡག་པོ་ཐོབ་པ་མ་ཟད་དེ་ནི་སྤྲོ་སྣང་ལྡན་པ་ཞིག་རེད་ཟེར་བ་དང་། ཁ་ཤས་ཀྱིས་རང་ཉིད་ཀྱི་གྲོགས་པོ་ཚོར་ལད་ཟློས་ཀྱིས་འཐེན་པའམ། ཁ་ཤས་ནི་ཁྲབ་བསྟྲུགས་རྫུན་མ་དེ་ཚོའི་བསྣུ་བྲིད་འོག་ཚུད་ནས་ཀྱང་འཐེན་བཞིན་ཡོད། ད་དུང་མི་རེ་ཟུང་གིས་ཁ་མཆར་དང་བཅས་ང་ཚོས་ཐ་མག་འཐེན་ནས་ཐ་མག་གི་རྒྱུ་ཆ་འདི་བས་ལས་བྱེད་མཁན་གྱི་ཞིང་པ་ཚོ་དང་། ལམ་འགྲམ་དུ་ཐ་མག་འཚོང་མཁན་གྱི་ཚོང་པ་ཚོར་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད་ཟེར་བ་དང་། ཁ་ཤས་ཀྱིས་ད་དུང་ལག་པ་འདིར་ལས་ཀ་ཞིག་སྤྲོད་དགོས་ཀྱིན་འདུག་ཟེར་བཞིན་ཡོད།

དུག་རྫས་ཀྱི་དུ་བ།

དུག་རྫས་འདི་ནི་ཏོ་བྷེ་ཀོ་ཟེར་བའི་རྩི་ཤིང་ཞིག་གི་ལོ་མས་བཟོས་པ་ཞིག་དང་། མི་རྣམས་ཀྱིས་དེ་ཉིད་ཐ་མག་དང་ཡང་ན་སྒྲུ་གུ་སོགས་བརྒྱུད་ནས་རྡུབ་འཐེན་བྱེད་པ་རེད། དུ་བ་དང་མཉམ་དུ་འབར་བཞིན་པའི་ཏོ་བྷེ་ཀོ་ཡི་ནང་དུ་རྫས་སྣ་འདྲ་མིན་༤༠༠༠ ཙམ་ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་ཁྲོད་ཀྱི་རྫས་༤༠ ལྷག་ནི་ཀྲན་ནད་ནུས་པ་ཅན་ཀར་སི་ནོ་ཇེ་ནིཀ (carcinogenic) ཟེར་བའི་དུག་རྫས་ཡིན་པ་དང་། དེ་དག་ནི་ཀན་སར་རམ་སྐྲི་ནད་ཀྱི་རྒྱུ་བྱེད་མཁན་འབའ་ཞིག་ཡིན། རྫས་གཞན་པ་མང་པོ་ཞིག་ཀྱང་ཁ་དང་། སྣ། རླུང་གི་རྒྱུ་ལམ། གློ་བ་བཅས་ཀྱི་འཇམ་མཉེན་ལྡན་པའི་ནང་ཤ་དག་ལ་གནོད་འཚབ་ཆེན་པོ་སྐྱེལ་བཞིན་ཡོད། མ་ཟད། ཐ་མག་དང་མཉམ་དུ་དུག་རླངས (carbon monoxide) ཟེར་བ་ཞིག་ཀྱང་ཁྲག་དང་འདྲེས་ཤིང་དེས་སྲོག་རླུང་ངམ་འཚོ་རླུང་ (oxygen) གཙང་མ་ལུས་ཕུང་ཁྲོན་ཡོངས་སུ་འདྲེན་པའི་ནུས་པ་དེ་ཉིད་ཉམས་རྒྱུད་དུ་གཏོང་བཞིན་ཡོད། འོན་ཀྱང་། ཐ་མག་འཐེན་མཁན་ཚོར་ཐ་མག་དེ་ཉིད་དགོས་མཁོ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་དོན་ནི་དེའི་ནང་དུ་ (nicotine) ཟེར་བའི་རྫས་ཤིག་ཡོད་པས་ཡིན་པ་དང་། དེས་ལུས་ཕུང་འདིར་ཕྱོགས་མང་པོ་ཞིག་ནས་གནོད་སྐྱེལ་བཞིན་ཡོད། དཔེར་ན། སྙིང་གི་འཕར་ཚད་མགྱོགས་སུ་གཏོང་བ་དང་ཁྲག་ཤེད་སྤར་བ་ལྟ་བུ་རེད། གང་ལྟར་དེ་ནི་ངན་ལངས་ལ་ཤོར་རྐྱེན་གྱི་དུ་ནག་ཅིག་ཡིན་ནོ།།

དུག་རྫས་དེ་ཉིད་ཐེངས་ཤིག་ལ་ལོངས་སུ་སྤྱད་ཚར་ན་དེ་ལས་ཀྱང་མང་བ་དགོས་པར་འགྱུར་བ་རེད། གལ་སྲིད་དུག་རྫས་ཕྱིར་འདོན་པའམ་མཚམས་ཆད་པ་ཡིན་ན་ལུས་ཕུང་འདིར་དལ་བ་མེད་པ་དང་། འདར་སིག་རྒྱག་པ་སོགས་ཀྱིས་མཚོན་པའི་དཀའ་ངལ་མང་པོ་ཞིག་འཕྲད་ངེས་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་དེ་ནི་གནས་སྐབས་ཙམ་ཡིན།།

ན་བ་དང་ནད་གཞི།

ཐ་མག་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ནད་གཞི་ཚང་མ་འབྲི་དགོས་ན་འདིར་བྲི་ས་མེད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་པས། འདིར་ནད་གཞི་ཆེ་ཁག་ཁ་ཤས་ཤིག་འབྲི་རྒྱུ་ཡིན། ཁྲག་རྩའི་ནད་གཞི།(Atherosclerosis) དེ་ནི་ཁྲག་རྩ་སྒྲིང་པོར་གཏོང་བ་དང་ཚིལ་ཞགས་ཅན་གྱི་རྒྱུ་རྫས་ཀྱིས་ཁྲག་རྩ་འགོག་པར་བྱེད་པའི་ནད་གཞི་ཞིག་ཡིན། སྙིང་གི་ཁྲག་རྩའི་ནང་དུ་ཁྲག་རྩའི་ནད་གཞི་འདིས་སྙིང་རྩ་འགག་པ་སོགས་ཀྱིས་མཚོན་པའི་ནད་གཞི་མང་པོ་སྐྱེད་ཀྱིན་ཡོད།

ཀླད་པའི་ཁྲག་རྩའི་ནང་དུའང་དེས་ཁྲག་རྩ་འགག་པའམ་ཁྲག་འཐོར་ (haemorrhage) བའི་རྐྱེན་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད། ལུས་པོའི་ཆ་ཤས་གཞན་དག་ལ་མཚོན་ན། ཁྲག་རྩའི་ནད་གཞི་འདིས་ཁྲག་མགོ་འདོན་བྱེད་ཚད་ཧ་ཅང་ཉུང་དུ་གཏོང་བ་དང་། རྐང་པ་ལྟ་བུའི་ཡན་ལག་ཁག་གཅོད་དགོས་ཀྱང་ཐུག་སྲིད།

གློ་བ་དང་། ཁ། མགྲིན་པ། རྐན། མིད་ཐག གཤེར་རྨེན། སྣ། མཁལ་མ། གཅིན་སྣོད་ལ་སོགས་པའི་ལན་ཡག་ཁག་གི་སྐྲི་ནད་དམ་ཀན་སར། གློ་ཡུའི་གཉན་ཚད་ (bronchitis)། གློ་ཚད་(pneumonia)། ཨེམ་ཕྷི་སི་མ།(emphysema) (གློ་བའི་ནད་རྙིང་ཞིག་སྟེ། དེར་རླུང་གི་སྐྱི་སྣོད་དག་བརྒྱངས་པའམ་ཆེར་བསྐྱེད་ནས་མཉེན་ཤ་མེད་པར་ཆགས་པ་དང་། དེའི་རྐྱེན་གྱིས་དབུགས་འབྱིན་རྔུབ་ཞན་དུ་འགྲོ་བ་དང་གཉན་ཁ་རྒྱབ་ཀྱིན་ཡོད།) སོགས་ཀྱིས་མཚོན་པའི་འདུ་ཕྲའི་ནད་གཞི་ཁག་འབྱུང་བར་ཉེན་ཁ་ཧ་ཅང་ཆེན་པོ་ཡོད།

དཀའ་ངལ་དེའི་ཁྱབ་རྒྱ།

ཡོ་རོབ་ནང་ལ་མཚོན་ན། ཁྲིན་ཡོངས་ཀྱི་མི་འབོར་ནང་ནས་མི་དྲུག་ལས་གཅིག་ཐ་མག་གི་རྐྱེན་གྱིས་འདས་གྲོངས་སུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་ལ། ཐ་མག་རྐང་གཅིག་གིས་མི་ཞིག་གི་མི་ཚེའི་ནང་ནས་དུས་ཡུན་སྐར་མ་དྲུག་རེ་བྲུང་རུ་གཏོང་བཞིན་པར་ཚོད་རྩིས་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད། གལ་སྲིད་ཐ་མག་འཐེན་མཁན་ཞིག་གིས་ཐ་མག་སྦྱང་བ་ཡིན་ན། ཉེན་ཁ་དེ་རིམ་བཞིན་ནམ་ཏ་ལམ་དེ་མ་ཐག་ཏུ་ཉུང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། ཐ་མག་སྤང་བ་ལ་ཐ་མག་གི་རྒྱུ་རྫས་ཙུང་ཙམ་ཡོད་པའི་འགྱིག་བྱི་རིལ་ལྡད་པ་སོགས་ཀྱིས་མཚོན་པའི་ཐབས་ལམ་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་ལ། ལུས་པོའི་སྦྱིར་བཏང་གི་བདེ་ཐང་དེ་ཉིད་དུ་བསྐྱར་ལོག་བྱས་པ་ལ། རང་ཉིད་ལུས་པོ་དང་སྨྲ་སོགས་ལ་ཐ་མག་གི་དྲི་ངན་མི་དྲི་བ་དང་། དུ་སྣེ་བླུགས་སྣོད་སོགས་ཀྱི་ཐལ་བ་དང་དྲི་ངན་མི་དྲི་བ། ཟས་ཀྱི་དྲི་བ་སྤྲར་ལྷག་རྙེད་པ་དང་དངུལ་སྐོར་གྱི་འགྲོ་གྲོན་འཕར་མ་མེད་པ་སོགས་ཀྱིས་མཚོན་པའི་ཁེ་ཕན་མང་པོ་ཡོད་དོ།།

ཤུགས་ནས་ཐ་མག་འཐེན་མཁན།

ཉེ་བའི་དུས་སུ་ཚན་རིག་པ་ཚོས་ཐ་མག་མི་འཐེན་མཁན་ཚོའི་འཕྲོད་བསྟེན་ཐད་ལའང་ཉེན་ཁ་འཕྲད་བཞིན་པ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བ་དང་། དེ་ནི་ཐ་མག་འཐེན་མཁན་གྱི་ཐ་མག་གི་དུ་བ་རླུང་ཁམས་བརྒྱུད་ནས་གཞན་གྱིས་དབུགས་འབྱིན་རྔུབ་བྱེད་ཀྱིན་པ་དེ་རེད། ཉེན་ཁ་འདི་ནི་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཁང་པ་ཞིག་གི་ནང་དུ་དུས་སྐོན་གཅིག་པུ་ཙམ་ལ་ཐ་མག་འཐེན་པ་ལས་ཀྱང་འབྱུང་སྲིད་པ་ཞིག་ཡིན། གཞན་གྱི་ཐ་མག་གི་དུ་དྲི་འབྱིན་རྔུབ་བྱས་པ་ལས་ཐ་མག་མི་འཐེན་མཁན་ཚོའི་གློ་བ་དང་། སྙིང་། ཀླད་པ་བཅས་སུ་ཉེན་ཁ་ཆེན་པོ་བཟོ་སྲིད་དོ།།

ཐ་མག་མ་འཐེན།

ཐ་མག་འཐེན་མཁན་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ཁོང་ཚོས་ཐ་མག་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ལུས་པོར་གནོད་པ་གསལ་པོར་ཤེས་ཀྱིན་ཡོད་ཀྱང་། འོན་ཀྱང་འདི་ནི་ང་ཚོ་རང་ཉིད་ཀྱི་གདམ་ཀ་ཡིན་ཟེར། དེ་བཞིན་དུ་ཐ་མག་མི་འཐེན་མཁན་ཚོས་ཀྱང་ང་ཚོའང་སྡུག་བསྔལ་གྱི་གནས་སུ་ལྷུང་འདོད་མི་འདུག་ཟེར་བཞིན་ཡོད། ཉེ་བའི་དུས་སུ་གནམ་གྲུ། མེ་འཁོར། སྤྱི་སྤྱོད་རླངས་འཁོར། ཚོང་ཁང་། ཟ་ཁང་། རྩེད་ར། གློག་བརྙན་ཁང་། འཁྲབ་སྟོན་ཁང་། སྤྱི་མང་འདུས་ས་དང་ཚོང་ལས་ཁྲོམ་ར། ཐ་ན་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་ཁྲོམ་ལམ་སོགས་སུ་འང་ཐ་མག་འཐེན་མི་ཆོག་པའི་སྒྲིག་གཞི་བཟོས་དང་བཟོ་བཞིན་ཡོད་དོ།།

ཚན་རིག་མཁས་དབང་།

ཏོ་ལི་མི།

དེང་གི་དུས་སུ་ཕེད་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་པའི་ཚན་རིག་འཕྲུལ་ལས་ཀྱི་ལག་ཆ་ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྔོན་ནས། ང་ཚོའི་འཛིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་འདི་ཇི་ལྟར་ལས་ལ་འཇུག་བཞིན་པ་འཚོལ་ཞིབ་བྱ་རྒྱུ་དེ་ར་ཁྱེད་ཀྱིས་བསམ་བློ་ཞིག་ཐོངས་དང་། དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་གཉིས་པའི་ནང་བྱུང་བའི་མཚན་ཉིད་རིག་པ་བ་ཏོ་ལི་མིས་ཀྱིས་གདོང་ལེན་བྱས་པའི་འགན་འཁྲི་དེ་ཡིན་ནོ།།

ཁོང་གི་མི་ཚེ།

ཏ་ལི་མིས་ཀྱི་མི་ཚེའི་ལོ་རྒྱུས་ཐད་ང་ཚོར་ཡིག་ཆ་ཞིག་ཏ་ལམ་མེད། ཁོང་གི་མཚན་ལ་ཁྲོ་ལི་མི་ཡུས་ (Ptolemaeus) ཟེར་བ་དེ་ར་བརྟགས་ན། ང་ཚོས་ཁོང་ཉིད་དེ་ང་གི་ཨེ་ཇི་བཏ་ནང་འཚོ་བཞུགས་བྱས་མྱོང་བ་རྟོགས་ཐུབ། འོན་ཀྱང་། ཁོང་གི་འབྱུང་ཁུངས་དངོས་དེ་སྐྱི་རི་ཀ་ནས་མིན་ནམ་སྙམ་ལ། ཕལ་ཆེར་ཁོང་ཉིད་སྐབས་ཐོག་དེའི་སློབ་གཉེར་བྱེད་སའི་བསྙེ་གནས་ཏེ། ཨེ་ཇི་བཏ་ནང་གི་གྲོང་ཁྱེར་ཨེ་ལེ་ཀ་ཛན་ཊྲི་ (Alexandria) ཡི་ཉེ་འཁྲིས་སུ་འཚོ་བཞུགས་བྱས་མྱོང་བར་འདོད་དོ།།

སྐར་དཔྱད་རིག་པ།

ཏོ་ལི་མི་ཡི་བརྩམས་ཆོས་ཐོག་མ་དེའི་མཚན་ལ་མེ་ག་ལེ་སིན་ཊེ་ཀ་སིས་ (Megale Syntaxis) ཟེར་བ་དང་། དེའི་གོ་དོན་ནི་རླབས་ཆེན་གྱི་བརྩམས་ཆོས་ཟེར་བ་ཡིན།

དུས་ཕྱིས་སུ་དེ་ཉིད་ཨ་རབ་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཏུ་ཨལ་མ་ཇི་སུ་ཏི་ (al-Majisti) ཞེས་ཕབ་བསྒྱུར་བྱས་པ་དང་། དེ་ནས་བཟུང་བརྩམས་ཆོས་འདི་ར་ཨལ་མ་ཇེ་སཊ (Almagest) ཞེས་ཡོངས་གྲགས་སུ་གྱུར། དེ་ནི་ང་ཚོའི་གཟའ་སྐར་འཁོར་སྐྱོད་ཀྱི་རྣམ་གཞག (planetary system) ཐད་ལ་གཏན་ཚིགས་ཤིག་བརྩམས་རྒྱུར་བརྩོན་བྱས་པ་ཐོག་དང་པོ་ཡིན། ཁོང་གིས་སྔོན་གྱི་མཚན་ཉིད་རིག་པ་བ་ཧིཔ་པར་ཁུས་ (Hipparchus) ཡིས་ང་ཚོའི་འཛིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཆེན་པོ་འདི་ཅི་ཞིག་དང་འདྲ་བའི་ཐད་ལ་རང་ཉིད་ཀྱི་འཆར་སྒོ་དཔེ་མཚོན་དུ་བཀོད་སྐབས་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པའི་ཟིན་ཐོ་དང་རྩིས་རིག་ཕྱེད་སྤྱོད་བྱས།

ཏོ་ལི་མི་ཡི་དཔེ་མཚོན་ནང་དུ་ས་ཡི་གོ་ལ་ནི་འཛིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་དཀྱིལ་དབུས་སུ་ཡོད་པ་དང་། དེ་ར་ཟླ་བ་དང་། གཟའ་ལྷག་པ། པ་སངས། ཉི་མ། མིག་དམར། ཕུར་བུ། སྤེན་པ་བཅས་ཀྱིས་སྐོར་བ་ཉིད་ཀྱིན་ཡོད། གང་ལྟར། ཁོང་གིས་གོ་རིམ་དེ་ཉིད་ཀྱི་གཏན་ཚིགས་དེ་གཞི་ལ་བཞག་ནས་མཚམས་རེ་གཟའ་སྐར་འདི་དག་གོ་རིམ་ཉིད་ཀྱི་ལམ་སྟོན་ནང་དུ་ཡོད་པ་རྗེ་བཞིན་གནས་གཅིག་ཏུ་སྡོད་ཀྱིན་མེད་པ་དེ་རྟོགས་སྣང་བྱུང་བ་དང་། འདི་ལ་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད་ཆེད་དུ། ཁོང་གིས་གཟའ་སྐར་རྣམས་ས་ཡི་གོ་ལའི་མཐའ་འཁོར་ནས་སྐོར་ལམ་ཆུང་ངུའི་ (epicycles) ནང་དུ་བརྡེ་སྐོར་བྱེད་ཀྱིན་པའི་ལྟ་ཚུལ་དེ་

གསར་དུ་བཏོད་པ་རེད།

ཁོང་གིས་ཕྱོགས་གང་ནས་ནོར་བ་ཡིན་ནམ།

དེང་སང་ང་ཚོས་ཏོ་ལི་མི་ཡི་གཏན་ཚིགས་དེ་ནོར་འཁྲུལ་ཡོད་པ་རྟོགས་ཐུབ་ཡོད་པ་སྟེ། ས་ཡི་གོ་ལ་དང་གཟའ་སྐར་གཞན་དག་ཉི་མའི་མཐའ་འཁོར་ནས་སྐོར་བ་ཉིད་ཀྱིན་ཡོད། ཏོ་ལི་མི་ཡི་གཏན་ཚིགས་དེའི་དཀའ་ཁག་གཙོ་བོ་གཅིག་ནི། ཁོང་གིས་གཟའ་སྐར་གཞན་དག་ཚང་མ་སའི་གོ་ལའི་མཐའ་འཁོར་གྱི་རྒྱ་ལམ་ནང་དུ་འཁོར་སྐྱོད་བྱེད་ཀྱིན་པའི་ལྟ་ཚུལ་དེ་གཞི་ལ་བཞག་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ནོ།། དེ་ལྟར་ཡང་། ཁོང་གི་གཏན་ཚིགས་དེ་ཉིད་ལོ་ངོ་ ༡༣༠༠ ལྷག་གི་རིང་སུ་སྐར་དཔྱད་རིག་པ་བ་ནི་ཀོ་ལ་སི་ ཀོ་པར་ནི་ཀ (Nicolaus Copernicus) མ་བྱུང་བའི་བར་དུ་ང་ཚོའི་ཉི་མའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་ཅེས་གཞལ་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ཏུ་གནས་སོ།

ས་ཁམས་རིག་པ།

གནམ་རིག་ཐད་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པར་མ་ཟད། ཏོ་ལི་མི་ཡིས་དབྱངས་སའི་གོ་ལ་འདི་ར་ཡང་ཞིབ་འཇུག་རྒྱ་ཆེར་བརྩོན་བྱས་པ་རེད། མ་ཟད། ཡུན་རིང་གནས་ཐུབ་པའི་ཁོང་གི་བརྩམས་ཆོས་གཉིས་ནི་ས་ཁམས་རིག་པའི་བརྩམས་ཆོས་ཡིན་པ་དང་། དེ་ར་ཁོང་གིས་འཛམ་གླིང་འདིའི་ཐད་ལ་གང་ཙམ་གསལ་བ་ཚང་མ་ཕྱོགས་བསྡུ་བྱས་ཡོད། སའི་གོ་ལའི་འཕྲེད་ཐིག་དང་ཞེང་ཐིག་བཅས་ནི་སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་དུས་རབས་གཉིས་པ་ཙམ་ནས་གསར་འཚོལ་བྱས་ཤིང་། ཁོང་གིས་དེ་ཉིད་ཡོད་སྤྱོད་ཀྱིས་འཛམ་གླིང་གི་ས་ཁྲ་ལ་ས་གནས་ ༡༠༠༠ ཙམ་ཞིག་དང་ཐེ་ལ་བཀོད་ཡོད་པ་རེད། སྐབས་དེ་ར་ཁོང་ལ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ཁག་གི་ཐད་ལ་གནས་ཚུལ་རྒྱ་ཆ་འདི་ངེས་ཤིག་མེད་པར་མ་ཟད། དམིགས་བསལ་གྱིས་རོ་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁོངས་སུ་ཚུད་མེད་པའི་འཛམ་གླིང་གི་ཡུལ་ལྗོངས་ཁག་ལ་གནས་ཚུལ་རྒྱ་ཆ་ནི་བས་ཀྱང་མེད། དེ་ར་བརྟེན། ཁོང་གི་གསར་འཚོལ་ལ་ཡིག་ཐུབ་ཀྱིན་ནི་དེང་གི་ཆར་མཚོན་ན་ཡང་ཡིད་ཆེས་དཀའ་བའི་གནས་ཤིག་ཡིན་ནོ།།

བརྩམས་ཆོས་གཞན་དག

ཏོ་ལི་ཡིས་བརྗོད་གཞི་གཞན་གྱི་སྐོར་དུ་བརྩམས་ཆོས་བྲིས་ཡོད་པ་སྟེ། མིག་དང་འཆར་ཤེས་པའི་ནང་དུ་ཁོང་གིས་འོད་ཀྱི་ཁྱད་གཤིས་ཐད་ལ་གསལ་འགྲེལ་མཛད་ཡོད། གང་ལྟར་ཡང་། ཁོང་ནི་སྐར་དཔྱད་རིག་པ་དང་ས་ཁམས་རིག་པའི་བརྩམས་ཆོས་ཁག་གི་སྟེང་ནས་སྐད་གྲགས་ཆེན་པོར་གྱུར། ཁོང་གི་གཏན་ཚིགས་ཁག་ཅིག་ནི་ཅམ་གྱིས་བདེན་པ་ཞིག་མིན་ཡང་། དེ་དག་གིས་དུས་རབས་མང་པོའི་བསམ་བློ་བཏང་རྒྱུའི་སྟོབས་ཆེན་གྱི་གཞི་རྩ་ཞིག་ཡོད་པ་མཐོང་ཐུབ་ཡོད་དོ།།

ལོ་རྒྱུས། གློ་མས་ཨེ་ཊི་སན་གྱི་གླང་ཆེན་ཏོ་བ་སི་གློག་བསད་བཏང་བ།

དུས་རབས་བཅུ་དགུ་ནས་ཉི་ཤུ་ར་ཁ་གཏད་པའི་དུས་སྐབས་དེ་ར་ཨ་མཚར་གྱི་ཧྲད་སྣང་ཆེ་ཤོས་ཤིག་བྱུང་བ་ནི་ཁྲེ་ཀི་དི་གླང་ཕྱེན་ནང་རང་དབང་ངང་འཚོ་བཞིན་པའི་གླང་ཆེན་གྱི་བུ་ཆུང་ཁོ་ཏོ་ནས་དེ་རེད། དེ་དག་ལས་མི་ཆོས་དཀའ་ཤོས་བྱེད་ནི་ཤ་མེད་ཆེ་ལ་སྤྱི་དང་ཚད་ཀི་ལོ་སུམ་སྟོང་ཙམ་ལྡན་པའི་ཏོ་བ་སི་ཞེས་པའི་གླང་ཕོ་ཆེ་དེ་རེད། འོན་ཀྱང་ཏོ་བ་སི་རང་ཉིད་སྣ་ཏ་ཅན་བྲང་བ་བར་བརྟེན་མི་གསུམ་བསད་ཟིན་པ་རེད། ཁོང་གིས་བསད་པའི་མི་མཐའ་མ་ནི་སྐྱོང་བདར་སྐྱོད་མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་ཁོང་ར་ལ་ཐ་མཁའ་ཞིག་སྤྲོད་སྐབས་བསད་པ་རེད། དང་འཛིན་པ་རྣམས་ཀྱིས་མཐར་སྤྱོད་ཐོག་གདོང་རྒྱུའི་ཐག་ཆོད་བྱས་པ་དང་། སྤྱོད་ཐོག་གདོང་ཐབས་སུ་བྱུང་ལ་ཕྱུག་ལ་ལུ་ཡི་ནག་ཅེས་པའི་དུག་དང་བསྲེས་པའི་ཟས་བྱིན་ཀྱང་དེ་ཁོང་མ་ཤི་བ་རེད།

གླང་ཕྱེན་དེའི་བདག་པོ་གཉིས་ཀྱིས་གླང་ཆེན་དེ་བསད་ཐབས་སུ་ཏོ་བ་སི་གློག་གིས་བསད་རྒྱུའི་ཐག་ཆོད་བྱས།

ད་ལྟ་གླང་ཆེན་གྲོང་སི་གློག་བསད་གཏོང་རྒྱུ་བྱུང་བ་དེ་ནི་གློག་སྐབས་དེ་བས་བཟང་བ་ཞིག་ཏུ་མཐོང་དེ་ཨེ་ཊི་སན་གྱིས་ལག་ལེན་བྱས་པ་རེད།

ཨེ་ཊི་སན་ཁོང་རང་ཉིད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ཁག་ཏུ་གློག་རྒྱུན་བཟང་བའི་གནད་དོན་ཐད་འགྲན་སྡུར་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།

གང་ལྟར་ཨེ་ཊི་སན་གྱི་གློག་ཐབས་ཀྱིས་གླང་ཆེན་ཏོ་བ་སི་གློག་བསད་བཏང་བ་རེད།

ད་ཆ་ཨེ་ཊི་སན་གྱི་གློག་བརྙན་འདི་ལས་གཞན་ཅི་ཡང་མཐོང་རྒྱུ་མེད།

སེན་ཊི་གྲེ་ཊ Centigrade ཅེས་པ་གང་ཡིན།

སྤྱིར་བཏང་དངོས་རྫས་གང་ཡིན་རུང་དྲོད་སྐབས་ཚུང་རྒྱས་ཤིང་གྲང་སྐབས་ཚུང་འཁུམས་པ་ཡིན། དྲོད་དངོས་འདི་ལས་ཤིའི་རིགས་ལ་དྲོད་ཚད་དག་དག་འཇལ་རྒྱུའི་འཕྲུལ་ཆས་དང་པོ་ནི་ཆ་དྲོད་འཇལ་ཆས་དང་པོ་དེ་བྱུང་བ་ཡིན། "Thermometer" ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་དེ་སྤྱི་རི་ཀའི་ཚིག "therme" སྟེ་དྲོད་དང་ "metron" སྟེ་འཇལ་བ་ཞེས་པ་གཉིས་བསྡོམས་པ་ལས་བྱུང་བ་རེད། དེ་ནི་ཆ་དྲོད་འཇལ་བྱེད་ཀྱི་འཕྲུལ་ཆས་ཤིག་ཡིན།

དངུལ་ཆུ་ཆ་དྲོད་འཇལ་ཆས་ནི་ཐོག་མར་འཇར་མན་དངོས་ཁམས་ཚན་རིག་པ་ཞི་ཏི་ཡལ། ཀེ་ཞི་ཡལ། ཧྥ་རན་ཧའི་ཡིད་ཀྱིས་ ༡༧༡༤ ལོར་གསར་བཏོད་བྱས་ཤིང་། ཁོང་གིས་གཞོང་པ་ཟླུམ་ཞིག་གི་ནང་དངུལ་ཆུ་བཀང་ཏེ་སྦུ་གུ་ཕྲ་མོ་རྒྱང་རྫས་ཀྱིས་བཞིན་པའི་ནང་དངོས་སྐབས་ཀྱི་བསྐྱེད་དུ་བཅུག སྦུ་གུ་ཕྲ་མོའི་ནང་དུ་དངུལ་ཆུ་ཉིས་ཀྲ་གས་བྱས་པའི་འཁོར་ཚད་དང་དྲོད་ཚད་གཉིས་པ་དབར་ཐད་ཀར་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་མཐོང་། ཁོང་གིས་དངུལ་ཆུས་བཀང་བའི་གཞོང་པ་དེ་ཚ་ཁུ་ཆ་མཉམ་བསྲེ་བྱེད་པའི་ནང་བཞུར་ཚད་ཡོན་པའི་རྟགས་ཚད་ལྟ་རགས་ཅིག་དེ་ར་ ༠ བཀོད། དེ་ནས་ཁོང་གིས་དངུལ་ཆུ་ནི་མིའི་གཟུགས་པོའི་དྲོད་ཚད་མཉམ་དུ་བཅུག་རྗེས་ཚད་གཉིས་ཀ་ལ་བཞག དེ་ནས་ཁོང་གིས་དངུལ་ཆུ་ནི་དྲོད་ཚད་གསར་པ་རྒྱུག་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་སྐབས་ཀྱི་ཚད་འཛིན་བྱས། དྲོད་ཚད་དེའི་ཐོག་འགྲུབ་པའི་བཞུར་ཚད་ ༡༡ དང་ཆུ་གཙང་མའི་འཁོལ་ཚད་ ༢༡༢ ཡིན་པ་རེད། ཚད་ཅེས་པའི་དབྱིན་ཇིའི་ཐ་སྙད་ནི་ལ་ཏིན་གྱི་ཚིག "de-" སྟེ་འོག་མ་དང་ "gradus" སྟེ་རིམ་པ་ཞེས་པ་གཉིས་ལས་བྱུང་།

༡༠༠ ནས་ ༠ བར་ཆ་བགོས་པའི་དྲོད་ཚད་ཀྱི་རིམ་པ་ཞིག་ཡིན། སྤྱི་ལོ་ ༡༧༤༢ ལོར་སུའི་ཌེན་གྱི་སྐར་རིག་པ་ཨན་ཌེར་སི་སེལ་སི་ཡིས་འཁྲུགས་པ་བཞུ་བའི་དྲོད་ཚད་དེ་ ༡༠༠ དང་ཆུ་འཁོལ་བའི་དྲོད་ཚད་ ༠ ཐོག་བཀོད་དགོས་པའི་བསམ་འཆར་བཏོད། ཕྱིས་སུ་ ༠ དང་ ༡༠༠ གཉིས་ཀྱི་གནས་སྒོ་བསྒྱུར་ནས་སྐར་བཅུ་བཞིན་དུ་སྟབས་བདེ་བའི་བརྗོད་ལུགས་ཡིན། དེ་ཡང་ལ་ཏིན་གྱི་"centum" སྟེ་བརྒྱ་དང་"gradus" ཞེས་པ་གཉིས་ལས་"centigrade" འབྱུང་གཞི་ཡིན། དེ་ཡང་བཞུར་ཚད་དང་འཁོལ་ཚད་ཀྱི་བར་རིམ་པ་བརྒྱ་ཅན་གྱི་ཚད་གཞི་ཡིན། འདི་ལ་མིང་གཞན་སེལ་སི་ཡི་ཚད་གཞི་ "Celcius scale" ཞེས་བརྗོད་པའི་སྲིད་དོན་ཡིན་པ་རེད།

ཧྥ་རན་ཧའི་ཡིད་ཀྱི་ཚད་གཞི་དེ་ཡོངས་གྲགས་སུ་དབྱིན་ཡུལ་དང་ཨ་རི་གཉིས་སུ་སྤྱོད་ཅིང་། འོན་ཀྱང་ཡང་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དང་ཨ་རི་དང་དབྱིན་ཇི་ས་གཏོགས་པའི་ཚན་རིག་པ་གཞན་གྱི་ནང་སེལ་སི་ཡི་ཚད་གཞི་དེ་སྤྱོད་པ་ཡིན།

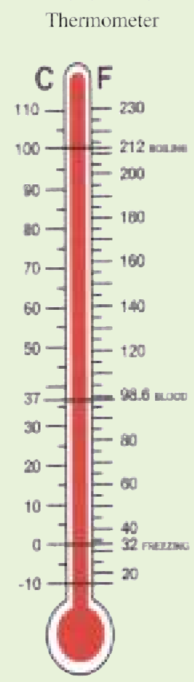

བཀའ་སློབ།

གནས་མཆོག་ལྷ་རྣ་ནི་སྐོར་སྐུལ་བའི་ ༧ གོང་ས་མཆོག་གི་བཀའ་སློབ་ལས་ཚན་རིག་དང་འབྲེལ་བའི་གསུང་བཤད།

ཚན་རིག་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་རྒྱུའི་སྐོར་ལ། ད་ཆ་གདན་ས་ཚོའི་ནང་ལོག་ནས་སློབ་ཕྲུག་དག་གྲས་འགའ་ཞིག་ལ་ཚན་རིག་སློབ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད། སྔ་ལོར་སྐད་ཆ་བྱུང་བ་ནང་བཞིན། འདི་ད་ལྟ་འཕྲུལ་སེལ་རིང་འགོ་བཙུགས་པ་ཞིག་རེད། ད་ཚན་རིག་སློབ་ཁྲིད་དེ་ཡུན་བསྲིངས་ནས་ལོ་འཁོར་ཆ་ཚང་ཚན་རིག་རང་གི་ཐོག་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པའི་ཐོག་ནས། བོད་པས་གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་ནང་དུ་ཚན་རིག་སློབ་སྦྱོང་གཞུག་སྐྱེལ་བ་ཞིག་བྱས་ནས་ཚན་རིག་སྤེ་ཚན་ག་རེ་ཡིན་རུང་དེའི་ནང་དུ་རིགས་གཅིག་ཀྱང་འཛིན་ཐོན་པའི་མཁས་དབང་ངམ་ཏོག་ཏར་ཆགས་ཐུབ་ཡག་གཅིག་ང་ཚོས་བཟོ་མི་ཐུབ་པ་གང་ཡང་མིན་འདུག་ག

དེ་འདྲ་བསྒྲུན་ཐུབ་པ་ཞིག་ཕལ་ཆེར་བྱེད་དགོས་ཀྱི་འདུག འདི་སྔོན་ལ་ང་ཚོས་ལག་ལེན་གཅོད་ཞིག་ཁེལ་ཐུབ་ཀྱི་འདུག་པ་དེ་བསམ་བློ་བཏང་། དེ་ནས་རིམ་པས་ང་ཚོའི་དམིགས་ཡུལ་དེ་གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭ་གང་གི་ནང་ཆོས་གཙོ་བོར་གྱུར་པའི་སེམས་ཁམས་རིག་པ་དང་། དེང་དུས་ཀྱི་ཚན་རིག་གི་ཐོག་ནས་འབྲེལ་བཤད་རྒྱབ་པ་གཉིས་ཀ་རྣང་འབྲེལ་གྱི་ཐོག་ནས་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་སའི་བསྡི་གནས་དང་། འདི་ནས་སློབ་སྦྱོང་ཐོན་ཟིན་གྲྭ་རྣམས་ཀྱིས་ཕར་ཚན་རིག་པ་ཚོར་ཚན་རིག་གི་མིང་ཚིག་དེ་དག་ཆ་ཚང་པེད་སྤྱོད་བྱེད་པའི་སྟོ་ནས་ནང་ཆོས་ཀྱི་སེམས་ཁམས་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་རྣམས་ཕར་འགྲེལ་བཤད་རྒྱག་ཐུབ་མཁན། ཚུར་ང་ཚོ་བོད་པ་གཅིག་ལ་མཆོན་ན་བོད་སྐད་ཀྱི་ཐོག་ནས་ཚན་རིག་གི་གོ་དོན་དེ་དག་ཁོག་ལ་ཆུད་པའི་ཐོག་ནས་འགྲེལ་བཤད་རྒྱབ་ཐུབ་མཁན་དེ་འདྲ་ཞིག་བཟོ་དགོས་ཀྱི་འདུག འདི་འདྲ་ཡོང་བ་ཞིག་ང་ཚོས་བྱེད་དགོས་རེད་ལ། འདི་འདྲ་ཡོང་ཐུབ་ཡག་གི་ང་ཚོར་ནུས་པ་ཡོད་བསྟད་པ་ཅིག་རེད། ཆ་རྐྱེན་ཡང་ཡོད་བསྟད་པ་ཅིག་རེད། དེ་འདྲའི་ནུས་པ་དང་ཆ་རྐྱེན་འཛོམས་པ་ཡིན་དུས་དེ་འདྲ་ཞིག་སྒྲུབ་དགོས་ཀྱི་འདུག ང་ཚོས་ཉམས་སྨྱོང་གསོག་བཞིན་གསོག་བཞིན། རྩད་གཅོད་བྱེད་བཞིན་བྱེད་བཞིན། གོ་བརྡ་ར་ཡང་བྱེད་བཞིན་ག་འདྲ་སེ་བྱེད་དགོས་འདུག་ག། ལག་ལེན་ཨུ་ཚུགས་རྒྱབ་ནས་རྡོ་ལ་ཨི་ཁྲུང་འཛིགས་ཟེར་བ་སྒྲུར་ཚུགས་རྒྱབ་ནས་འགྲོ་དགོས་རེད། འདི་འདྲ་ཡིན་དུས་འདི་གལ་ཆེན་པོ་གཅིག་མཐོང་གི་འདུག

དེ་རིང་ཁ་སང་ཚན་རིག་པ་དང་གནས་ཚད་ལྡན་པ་ཤེས་ཡོན་ཅན་དེ་འདྲའི་ནང་ལོག་པ་འང་ནང་པའི་ཆོས་ལ་དོ་སྣང་ཞིག་རིམ་པས་བྱེད་དོ་དེ་ཀྱི་འདུག མ་གཞི་ཕར་ཕྱིན་གྱི་གསུང་རྩོམ་གཅིག་གི་ནང་དུ་འཛམ་བུ་གླིང་འདིའི་སྟེང་དུ་བྱམས་བརྩེ་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན་པ། བྱམས་བརྩེ་ཁྱབ་ཁྱབ་བ་ལ་ཞེ་སོང་ཚོས་རེ་སྐུ་ལ་ཞིག་གི་སྣ་ཁྲིད་ད་ག་དང་བཞིན་ཨ་ལན་ཤི་ཁ་ཀྱི་ས་ནང་ཚོས་ཀྱི་གནད་ཕན་ཀྱི་སྐོར་དང་འདྲ་བ་སྐད་ཆ་མང་པོ་ཞིག་ཡོང་གི་འདུག དོན་གནས་དང་གནས་ཚད་རིག་པ་ལས་བློ་གཏོང་མཁན། མཐར་བཀྲུག་ཡོང་དུས་ཨི་བདེ་སྐྱིད་ཀྱི་རྩ་བ་སེམས་པ་བཟང་པོ་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་བྱུག་ཡོང་གི་འདུག ང་ཚོས་བྱམས་བརྩེ་རྩ་ཆེན་པོ་རྩེ་ཡིན་འདི་ཀྱི་མཚན་དང་། བདེན་འབྱུང་གི་ལྷ་བའི་ཐོག་ནས་བྱམས་བརྩེ་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན་པ་བཤད་ཀྱི་ཡོད་རེ་དེ་མ་གཏོགས། བྱམས་བརྩེ་བཙོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་གསུངས་པ་རེད། ང་ཚོས་བྱམས་བརྩེ་ཉམས་ལེན་བྱས་ན་བཙོམ་ལྡན་འདས་དགྱེས་ཡོང་བས་མན་ནོར་བ་རེད། སྤྱད་པའི་མཚོད་པ་དགོས་རེད། ཡིན་ནའང་ཕན་གཏོགས་རྒྱ་མཚན་ཀྱི་ཐོག་ནས་བཤད་དགོས་ཀྱི་རེད་མ་གཏོགས་ང་ཚོའི་དང་པ་གཅིག་པུའི་ཐོག་ནས་ཕེབས་ཀྱི་མེད། །

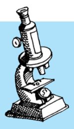

ཕྱ་མཐོང་ཆེ་ཤེལ།

ང་ཚོའི་རླུང་གི་གོ་ལ།

ཞ་ངེད་ཚོ་གླིང་གི་རླུང་གི་གོ་ལ་ནི་ཉིད་སྔ་མ་བྱེད་ཀྱི་རླུང་རྫས་ཀྱི་རིམ་པ་དེ་དག་ཡིན་པ་དང་དེ་ནི་ས་འི་གོ་ལའི་འཁྱག་འཁྱགས་ཀྱིས་བཅིངས་ཡོད། རླུང་རྫས་ཀྱི་བསྡུ་ཆ་ ༧༡ ནའི་ཏྲོ་རྫས་དང་། བསྡུ་ཆ་ ༢༡ འཚོ་རླུང་དང་། བསྡུ་ཆ་ ༠.༩༣ ཨར་གོན་དང་། བསྡུ་ཆ་ ༠.༠༣ ནག་རླུང་དང་གཞན་རླུང་རྫས་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱད་ཡིན། འདི་ལྟའི་རླུང་རྫས་འདུས་མ་དེ་ར་ཡོང་གྲུབ་ལ་སུ་རླུང་ཞེས་ཟེར། རླུང་གི་གོ་ལ་དེ་ས་འི་ཐོད་ཀྱི་ལྷ་གཡིའི་ཐོད་འགོག་པ་དང་། ཉི་མཚན་བར་ཆ་དྲོད་ཁྱད་པར་ཤུང་དུ་བཏང་བས་མཐུན་ལས་འཛམ་བུ་གླིང་སྟེང་གི་སྐྱོ་ཆགས་ཆགས་རྣམས་ འཚོ་སྲུང་བྱེད་པ་རེད།

རླུང་གི་གོ་ལ་དེ་དང་བར་སྣང་གཉིས་ཀྱི་དབར་རེ་མ་གནས་ཁ་ལ་བའི་མཚམས་ཤིག་མེད། དེ་ནི་རིམ་པས་སྲབ་དུ་སོང་སྟེ་ནམ་མཁའི་ནང་ལ་འགྲོ་བ་ཡིན། རླུང་གི་གོ་ལའི་གདོས་ཚད་ཀྱི་ཐབ་ཆ་གཅིག་ནི་དང་པོ་འཛམ་བུ་གླིང་གི་ངོས་ནས་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༡ ནང་ཡོད། ཨ་རི་ཀའི་ནི་མི་ཞིག་གིས་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༥༠ ལས་ལྷག་འགྲོ་སྤྱོད་བྱས་ནས་ཕྱིར་ཁྲུང་ མཐའ་སྐོར་བའི་གྲུ་ས་འགོ་བ་དང་། མཐའ་གྲུ་རྣམས་ཕྱིར་འཛམ་བུ་གླིང་ནང་ཞུགས་སྐབས་མ་ཁ་ནས་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༡༠ མཚམས་རླུང་གི་གོ་ལའི་ནུས་ཀྱིན་རྣམས་ཚོར་བས་སྐབས་འཁར་གྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༠༠ མཚམས་དེར་ཀར་མན་གྱི་ཐིག་ཅེས་ཏེ་རླུང་གི་གོ་ལ་དང་ཕྱི་བར་སྣང་གི་དབྱེ་མཚམས་ལྟ་བུར་འཛིན་གྱི་ཡོད།

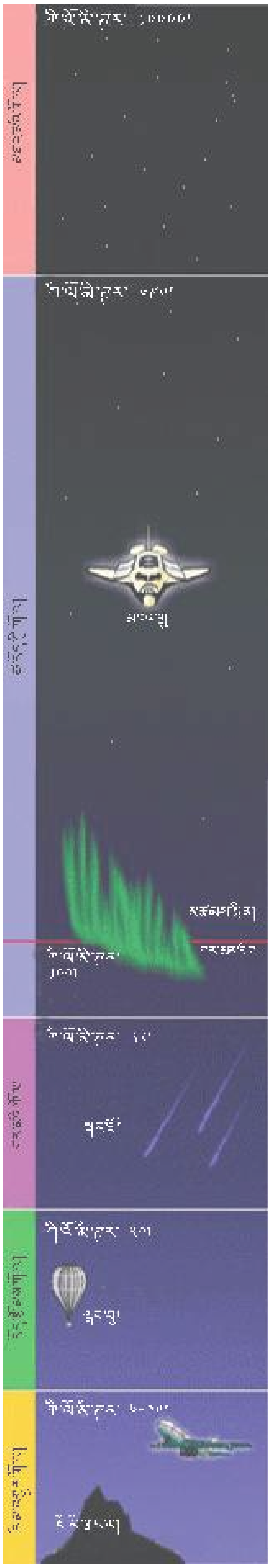

རླུང་གི་གོ་ལའི་གནོན་ཚད་དང་མཐུག་ཚད་བར་གྱི་འབྲེལ་བ།

མཚོ་ཁར་རླུང་གི་གོ་ལའི་ཆ་སྙོམས་ཀྱི་གནོན་ཚད་ནི་ཀི་ལོ་པསྐལ་ ༡༠༡ ཡིན། རླུང་གི་གོ་ལའི་གནོན་ཚད་ནི་གནོན་ཚད་འཇལ་བའི་སྟེང་དུ་རླུང་རྡེ་དཚད་རྡེ་ཡོད་པ་ལས་ཚད་གཞལ། དེ་འདྲ་ཡིན་དུས་མཐ་རླུང་གི་གནོན་ཚད་ནི་ས་གནས་དང་དུ་ས་མོ་ར་འགྱུར་བ་འགྲོ་ཡི་ཡོད། རླུང་གི་གནོན་ཤུགས་ནི་མཐོ་ཚད་འཕར་བཞིན་ཆག ཀི་ལོ་མི་ཁར་ ༦ གི་མཚམས་སུ་རླུང་གི་གནོན་ཤུགས་བསྡུ་ཆ་ ༥༠ ཡིས་ཆག་གི་ཡོད། འདི་ལྟའི་རླུང་གི་གནོན་ཤུགས་ཀྱི་འཕར་ཆག་ནི་མཐོ་ཚད་ཉི་མ་ལྷ་བ་འཕར་སྐབས་གནོན་ཚད་ཕྱེད་ཀྱིས་ཆག་མོ་ཡིན་ཀྱང་རླུང་གི་གོ་ལའི་ནང་དོད་ཚད་ལྷག་པར་འགྱུར་བ་དང་མཐོ་ཚད་འཕར་བཞིན་འགྱུར་ཤུགས་ལ་མཚམས་པའི་ནང་ཡོད་པ་ལྷག་པར་ཡོད་རླུང་གི་གནོན་ཚད་རྟགས་ཆེན་གྱི་མཚུངས་ཚད་ཅིག་མེད་པ་རེད། གནོན་ཚད་དང་མཐོ་ཚད་བར་གྱི་འབྲེལ་བ།

༡) རླུང་གི་གོ་ལའི་གདོས་ཚད་བསྡུ་ཆ་ ༥༠ ནི་མཐོ་ཚད་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༥.༦ ནང་དུ་ཡོད།

༢) རླུང་གི་གོ་ལའི་གདོས་ཚད་བསྡུ་ཆ་ ༩༠ ནི་མཐོ་ཚད་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༦ ནང་དུ་ཡོད། འཁྲུལ་འཁོར་ནས་རྣམས་ནི་མཐོ་ཚད་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༠ ནང་དུ་འགྲོ་སྐྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

༣) རླུང་གི་གོ་ལའི་གདོས་ཚད་བསྡུ་ཆ་ ༩༩.༩༩༩༩༧ ནི་མཐོ་ཚད་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༠༠ ནང་དུ་ཡོད། དཔེར་གནམ་གྲུ་མཐོ་སའི་འཕུར་སྐྱོད་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༣༥ དང་རེ་ས་ ༡༩༦༣ ལོར་མཐོ་ཚད་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༠༨ སྐྱོད་ཐུབ་པ་བྱུང་།

དེ་ལྟར་རླུང་གི་གོ་ལའི་ཆ་མང་ཆེ་བ་ནི་ཀི་ལོ་མི་ཁར་བརྒྱུའི་ནང་དུ་ཚུད་ཟིན་དེ་སྟེང་ཁུལ་དུ་མཚམས་སྦྲིན་དང་རླུང་གི་ཤུགས་ཆེན་ཡོད་དོ།

༥ མཐའ་མའི་གོ་ལ།

མཐའ་མའི་གོ་ལ། གོ་ལ་འདི་གི་ཡོ་མི་ཁར་ ༥༠༠ ནས་ ༡༠༠༠ དང་ ༡༠༠༠༠ བར་ཁྱབ་ཡོད། སྤྱད་རའི་གོ་ལ་དང་ཉི་མའི་རྡུལ་ཕྲན་གྱི་དུ་ཁེ་རྣམས་རང་དབང་དང་དང་ཕྱི་ཐང་དུ་རྒྱུ།

༤ ཀྲིས་དྷུ་ལ་ཀྱི་གོ་ལ།

ཉི་འོད་ཀྱི་ཀྲིས་དྷུ་ལ་དུ་འགྱུར་བའི་རླུང་ཁམས་ཀྱི་རིམ་པ་ཞིག་ཡོད། རླུང་གི་གོ་ལའི་སྟོག་རྒྱུ་བར་ལས་ནུས་ཆེ་བ་དང་། ལྷག་པར་དུ་རྒྱང་ཐག་རིང་པོར་རླུང་འཕྲིན་ཕྱིར་གཏོང་དུ་རྒྱུར་ཅན་ཕན་ཐོག་ཆེན་པོ་ཡོད། དེ་ནི་ཚ་དོད་ཀྱི་གོ་ལའི་ནང་ཆགས་ཡོད།

༣ བར་མའི་གོ་ལ།

གོ་ལ་རིམ་པ་དེ་ནི་གི་ཡོ་མི་ཁར་ ༥༠ ནས་ ༩༠ དང་ ༡༥ བར་གནས་ལ་དེའི་ནང་དོད་ཚད་ནི་མཐོ་ཚད་འཕར་བཞིན་ཆག་གི་ཡོད།

༢ དོད་སྙོམས་གོ་ལ།

དོད་སྙོམས་གོ་ལ། གོ་ལ་རིམ་པ་དེ་ནི་མཐུག་ཚད་ས་ཁ་ནས་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༦ དང་ ༡༦ བར་ནས་ ༥༠ གནས་ཡོད། དེ་ནང་དོད་ཚད་ནི་མཐོ་ཚད་དང་མཚུངས་རིམ་པས་འཕར་འགྲོ་ཨོ་ཟོན་གྱི་གོ་ལ། དེ་ནི་ཨོ་ཟོན་ཅན་པའི་འདུས་རྫས་ལྷག་པར་ཕྱིན་པའི་ས་འི་གོ་ལའི་རླུང་ཁམས་ཀྱི་རིམ་པ་ཞིག་གོ་ཝོན་ཀྱང་རླུང་ཁམས་ཀྱི་འདུས་རྫས་དང་བསྡུར་ན་དུ་ཅང་ཉུང་། དེ་ནི་དོད་སྙོམས་གོ་ལའི་གཤམ་དུ་ཡོད་ལ་གནས་གཞིས་དང་ས་ཁམས་ཀྱི་འགྱུར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་མའི་གོ་ལ་ལས་མཐོ་ཚད་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༥ ནས་ ༣༥ བར་གནས་སོ།

༡ རིམ་འགྱུར་གོ་ལ།

རིམ་འགྱུར་གོ་ལ་ནི་བར་རི་མ་དམའ་ཤོས་དང་གོ་ལའི་ལྗོངས་སྡེ་གཉིས་སུ་ས་ཁ་ནས་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༦ ཙམ་དང་། མའི་གོ་ལའི་དབྱིབས་ཚད་ལ་གནས་གཞིས་འགྱུར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཀྱི་ཡོ་མི་ཁར་ ༡༦ ཡས་མས་སུ་ཡོད། རིམ་འགྱུར་གོ་ལ་འདིའི་ནང་ཉི་ཚོད་ཀྱི་ས་ཁ་དོད་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ཀྱིས་ས་ཁ་རླུང་དོད་པ་དང་། དོད་པའི་རླུང་རྣམས་རིམ་པས་ནས་མཁར་འདེགས་པའི་ཁ་རླུང་ནང་སྲིན་སྟོར་དུ་མ་བྱུང་བ་ཡིན། རྒྱུ་རིམ་པ་བཞིན་རྒྱ་ཞིབ་ཐམས་ཅད་ས་སྐྱེ་བར་སྐྱ་བུད་པ་རེད། གོ་ལ་འདིའི་ནང་མཐོ་ཚད་འཕར་བ་དང་དོད་ཚད་རིམ་པས་ཆུང་དུ་འགྲོ་ཡི་ཡོད།

རླུང་གི་གོ་ལའི་གདོས་ཚད་ཀྱི་ལོ་གྲངས་ཚད།

༥.༣ x ༡༠[18]

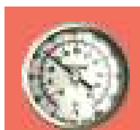

ས་གོ་ལའི་སྟེང་རླུང་གི་གོ་ལའི་ཆ་སྙོམས་དོད་ཚད།

གྲིག་རི་སེལ་ཤིས་ ༡༥

Tshen-Rig (Science Project)
Library Of Tibetan Works & Archives
Gangchen kyishong,
Dharamsala -176215.
(H.P.) INDIA.
Phone: +91-1892-222467/226181 Email: science@ltwa.net, tsjournal@ltwa.net
Website: www.tibetanlibrary.org
For subscribtions, inquiries, submissions kindly contact us at the above address.